No. 46. Donderdag 18 November 1909 9de Jaargang

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

ORGAAN DER VEREENIGING OOST EN WEST

OPGERICHT DOOR KOLONEL G.E.V.L. VAN ZUYLEN, 21 MAART 1900.

„HET KOLONIAAL BELANG IS EEN ALGEMEEN NEDERLANDSCH BELANG."

Het hoofddoel der Vereeniging is:
Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indiën onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zoodoende en ook door het verleenen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweeken tusschen Nederland hier en ginds.
Het lidmaatschap bedraagt f 1.50 tot f — 's jaars, (voor Indië en het buitenland minstens f 2.50).
Zij die f 5.— of meer contribueeren of een gift in éens schenken van f 100.—, zijn donateur(trice).
Aan alle donateurs en leden wordt kosteloos en franco het *Koloniaal Weekblad* toegezonden.

Inhoud van dit nummer.

MEDEDEELINGEN.

Van het Dag. Bestuur der Vereeniging:

I. Na de aanbieding der door inlanders van het landschap Asahan vervaardigde mat aan de Koningin werd van Hare Majesteit de volgende telegrafische dankbetuiging ontvangen:

„Ik verzoek U aan de Vereeniging „Oost en „West" mijn warmen dank over te brengen. Ik „bewonder het schoone voortbrengsel van inland„sche kunstnijverheid, Mij heden geschonken, ten „zeerste, en waardeer hoogelijk de gevoelens van „aanhankelijkheid, waaraan door het schrijven van „het Hoofdbestuur en door de aanbieding van deze „fraai bewerkte mat uiting wordt gegeven.

(*w. g.*) WILHELMINA."

II. Ter beschikking van den Gouv.-Generaal van Nederlandsch-Indië kunnen worden gesteld onderwijzers, om te worden benoemd tot onderwijzer derde klasse bij het openbaar Europeesch lager onderwijs daar te lande.

Voor inlichtingen en bijzonderheden wende men zich tot de afdeeling „Personeel" van het Departement van Koloniën.

III. Aan belangstellenden wordt medegedeeld, dat op het Informatiebureau onzer Vereeniging, den Haag Heulstraat 17, 2e Etage, ter inzage liggen de ontvangen opgaven van het „Algemeen Nederlandsch Plaatsingbureel" te Amsterdam, Singel 276, inhoudende vacatures van betrekkingen, zoowel voor dames als voor heeren.

Buitengewone Hoofdbestuursvergadering op Zaterdag 27 November a.s., des namiddags ten half twee ure, in het gebouw „De Vereeniging", Willemstraat te 's Hage.

Punten van behandeling:

Het bespreken van de onderwerpen, welke ter tafel zullen worden gebracht op de Buitengewone Algemeene Vergadering van denzelfden dag.

De notulen der laatste Hoofdbestuursvergadering zijn te vinden in No. 45 van het Koloniaal Weekblad van dit jaar.

Buitengewone Algemeene Vergadering der leden van de Vereeniging „Oost en West", op Zaterdag 27 November a.s., des namiddags half drie uur, in het gebouw „De Vereeniging", Willemstraat, 's Hage.

Punten van behandeling:

1. Mededeelingen met betrekking tot het Koloniaal Weekblad en voorstel tot beschikbaarstelling van fondsen voor kosten van drukken en verdere exploitatie.
2. Wijziging der Statuten in ondervolgenden zin:

a. Art. 5, 4e lid, te doen luiden:

Leden zijn zij, die eene jaarlijksche contributie betalen van minstens *f*2.— wanneer zij in Nederland, van minstens *f*2.50, wanneer zij daarbuiten wonen, met dien verstande, dat zij, die op 1 December 1909 lid zijn, op *f*1.— of *f*1.50 's jaars, tot geen hoogere contributie verplicht zijn.

b. In art. 13, 1e lid, *f*0.50 te vervangen door *f*0.75.

3. Wijziging van het Huishoudelijk Reglement.

Van art. 1 te doen vervallen het laatste lid.

De aandacht der afdeelingen zij gevestigd op de artikelen 13 en 18 der statuten.

Verzocht wordt tijdig aan het Dag. Bestuur de namen te vermelden van hen, die als afgevaardigden ter vergadering komen en bij het afvaardigen van meer dan één persoon op te geven, wie namens de afdeeling zal stemmen.

De notulen der vorige vergadering zijn opgenomen in het Koloniaal Weekblad No. 29.

De Secretaris,
E. VAN ASSEN.

Buitengewone Algemeene Vergadering der afdeeling 's Gravenhage, op Dinsdag 23 Nov. 1909, ten 8 ure, te houden in zaal 4 van het Zuid-Hollandsch Koffiehuis.

Punten van behandeling:

1o. bespreking der door het Hoofdbestuur der Vereeniging O. en W. voorgestelde wijziging van de artikelen 5, 4e lid, en 13, 1e lid van de statuten der Vereeniging.

2o. het benoemen van twee afgevaardigden ter Algemeene Vergadering der Vereeniging Oost en West.

R. A. J. VAN DELDEN, *secr.*

Ten kantore Heulstraat 17 zijn alsnog verkrijgbaar:

a. **Een boekje over „Onze Oost, voor hen die er niet geweest zijn"**, door J. H. en H. B.

Prijs 1 ex. à *f*0.10.

Prijs 50 ex. à *f*2.80 en voor departementen en leden der Maatschappij tot Nut van het Algemeen 50 ex. à *f*2.20, plus *f*0.25 frankeerkosten.

b. Onze Oost II. **Iets over den inlander en zijn zieleleven**, door den heer T. J. Bezemer.

Prijs ex. à *f*0.05.

Prijs 50 ex. à *f*2.— en voor departementen en leden der Maatschappij tot Nut van het Algemeen 50 ex. à *f*1.55 ,plus *f*0.25 frankeerkosten.

c. Nederlandsch Staatsblad 1907 No. 71, **bevattende het Besluit op de Indische Bestuursopleiding en de nadere aanvullingen en wijzigingen daarop** (Stsbl 1909 No. 312). Prijs 1 ex. à *f* 0.15.

d. Het **Jaarboekje der Vereeniging** over het jaar 1908 à *f* 0.25.

e. **De werkkring van den Controleur op Java**, door **J. H. Eijken**, à *f* 0.40.

f. De Koninklijke besluiten betreffende de opleiding van militaire apothekers.

Voordrachten over Indië.

Evenals de beide vorige jaren zal het Kon. Ned. Aardrijkskundig Genootschap ook in dezen winter weder een reeks voordrachten doen geven, met betrekking tot Ned.-Indië. Men weet, hoezeer deze lezingen met lichtbeelden in den smaak zijn gevallen. De groote zaal in het Gebouw voor den Werkenden Stand op den Kloveniersburgwal te Amsterdam bleek altijd te klein voor het groot aantal belangstellenden.

Aan het slot van de voordracht in het vorig seizoen heeft dr H. F. R. Hubrecht, die samen met den heer J. Dudok van Heel namens het bestuur van het Genootschap ten deze de leiding voert, aan de toehoorders medegedeeld, dat de volgende voordrachten hoofdzakelijk zouden zijn gewijd aan de voornaamste cultures.

Die belofte wordt thans vervuld. Dr. A. van Bijlert, leeraar aan de Rijks Hoogere Land-, Tuin- en Boschbouwschool te Wageningen, heeft zich bereid verklaard in drie voordrachten te spreken over: den rijstbouw (30 November), suiker-cultuur en rietsuiker-fabricatie op Java (2 December), daarna over de tabaks-cultuur in Deli (8 Februari).

De heer Th. F. A. Delprat, die reeds de beide vorige jaren als spreker optrad, zal thans een voordracht houden over de petroleum-industrie (11 Januari), een onderwerp, dat reeds verleden jaar op het programma stond, maar toen achterwege moest blijven.

In het fraaie boekje, dat tevens als programma dient voor de aanstaande voordrachtenreeks, zijn ditmaal bij elk der aangegeven onderwerpen uitvoerige toelichtingen gegeven over de cultures, als een handleiding, welke voor de hoorders een blijvende en nuttige herinnering kan zijn.

Op de bekende gemakkelijke voorwaarden zijn de kaarten voor de voordrachten (ook abonnementskaarten voor de vier, geldig voor drie personen uit hetzelfde gezin) nu reeds verkrijgbaar aan de kiosken en bij de firma J. H. de Bussy op het Rokin te Amsterdam.

De Sint Nicolaas Uitstalling van „Boeatan".

Heulstraat 19, den Haag.

Als telken jare heeft „Boeatan" ook ditmaal, tegen den tijd, dat alle gezellige menschen inkoopen gaan doen voor het aanstaande Sint Nicolaas-feest, een bizondere uitstalling gemaakt van allerlei artikelen van Nederl. Oost- en West-Indische kunstnijverheid en huisvlijt, welke zich speciaal leenen tot feestgeschenken, niet alleen voor ruime, maar ook voor bescheiden beurzen. Er is een zéér groote keuze, te veel om hier alles op te noemen. Daarom roepen wij onzen lezers toe: *Komt en overtuigt u zelf!*

Maar wat vòòr dezen nog niet het geval was: er kwamen nu van buiten-af aanvragen om ook een Sint-Nicolaas-étalage van Boeatan-artikelen te mogen houden, zelfs van zoovele kanten tegelijk, dat hieraan, zoo kort voor den tijd, helaas niet in alle deelen voldaan kon worden. Toch zijn er nu te **Amsterdam** in de zaal van „De Distel", **hoek Heiligeweg, te Nijmegen** bij de firma **H. Smais, Markt 4,** en te **Breda** in de bekende kunstzaak 't **Woonhuis** van den heer M. LEFEL kleine tentoonstelling van Indische kunstnijverheidartikelen met verkoop, die, naar wij hopen, de aandacht zullen trekken. De leden der afdeeling van „Oost en West" in deze beide plaatsen hebben thans een mooie gelegenheid om van hunne belangstelling voor wat er in Ned.-Indië door kunstvaardige Inlanders gemaakt wordt, daadwerkelijk blijk te geven.

Ook de Afdeeling Utrecht maakt propaganda in deze richting.

Dit zijn verblijdende teekenen des tijds!

PERSKRONIEK.

INHOUD: De heer H. van Kol in het *Volk* over den aankoop door den staat van den spoorweg Batavia—Buitenzorg der *N. I. S.* — De heer C. de Vries in het *Algemeen Handelsblad* over de kosten betaling van het vlagvertoon in de Chineesche wateren. — Het *Algemeen Handelsblad* over de critiek door de *Standaard* op den heer de Waal Malefijt uitgeoefend. — De heer J. Z. van Dijk in de *Nieuwe Rotterdamsche Courant* over het tweede congres der vereeniging *Boedi Oetomo.*

In *Het Volk* waarschuwt de heer H. van Kol tegen een lichtvaardige behandeling door de Kamer van het voorstel om voor meer dan elf millioen gulden den spoorweg Batavia—Buitenzorg van de N. I. S. te koopen. De heer v. Kol noemt de N. I. S. een „gunstelinge der regeering" en gaat in hare geschiedenis na, op welke wijze en hoe dikwijls deze indische spoorwegmaatschappij op allerlei manieren door de regeering ten nadeele van het publiek belang werd bevoordeeld. Zijn slotsom ten opzichte van het thans aan de orde gestelde wetsontwerp is deze:

„De boekwaarde van den spoorweg Batavia—Buitenzorg bedraagt niet meer dan ƒ4.180.000, waarvan (in duizendtallen) 3.167 voor weg en werken, 834 voor het rollend materiaal en 129 voor inventarisgoederen. De Regeering stelt nu voor uit te keeren 10.600 duizend gulden voor de lijn, 50 duizend voor den inventaris, of samen ƒ10.780.000, dat is ruim 2½ maal de boekwaarde volgens de balans. Nu is deze misschien een gevolg van zware afschrijvingen, doch dan heeft men daardoor den Staat bij de uitkeeringen boven 5 procent winst, jaren lang, te kort gedaan. Voor verzwaring van den weg en verbetering van het rollend materiaal zijn nog eens 317 en 73 of ƒ390.000 noodig; de totale uitgave stijgt aldus tot ƒ11.170.000.

Een prijs van ƒ189.400 per Kilometer is hoog voor Java en dan nog wel voor een oorspronkelijk als lokaal-lijn gebouwde, feitelijk in de vlakte gelegen lijn. De aanlegkosten der Westerlijnen (grootendeels door bergland) bedragen per Kilometer niet meer dan gemiddeld ƒ89.500, en die der Oosterlijnen ƒ75.400 of 45 pCt. van de nu vastgestelde uitkeering per Kilometer lengte.

Dat de N. I. S. ditmaal toegehapt heeft, is verklaarbaar door het gevaar der Krawang-lijn, waardoor de bruto-ontvangsten daalden van ƒ1076 duizend als gemiddeld voor 1904/'06 tot ƒ740 duizend in 1907/'08, en de exploitatie-winst verminderde in dezelfde jaren van ƒ647 tot ƒ363 duizend, of met 44 pCt.

De netto-ontvangsten per Kilometer daalden van 1906 tot 1907 van ƒ831 tot ƒ6010.

Men hoede zich dus voor een lichtvaardige beslissing een gevaarlijk precedent te scheppen; want als tweede stap om de lengte-lijn over Java in handen van den Staat te brengen zal eerlang den spoorweg Semarang—Vorstenlanden moeten volgen en deze is bijna 4 maal langer en heeft een boekwaarde, zoodat die naar gelijken maatstaf enkele tientallen millioenen zou kosten?

Doch in elk geval dient een ernstig onderzoek naar een voordeeliger oplossing dezer kwestie vooraf te gaan, aan het voteeren eener vergoeding van millioenen aan deze sinds jaren op allerlei wijzen bevoorrechte spoorweg-maatschappij. En in hoeverre voor zulk een duren en weinig rendabelen aankoop, lettende op den toestand der Indische financiën, in 1910 het tijdstip gekomen is, behoort bij de beslissing der volksvertegenwoordiging niet minder gewicht in de schaal te werpen."

* * *

Het vlagvertoon door het nederlandsche escader in de chineesche en japansche wateren geeft den heer C. de Vries aanleiding om in het *Algemeen Handelsblad* de vraag te stellen: wie moet daarvan de kosten betalen, Indië of Nederland? Indië, zegt de minister in zijn Mem. v. Antwoord. Neen, beweert de heer de Vries: Indië en Nederland moeten ieder een gedeelte betalen.

„Al heeft de Regeering", zegt de schrijver, „in overleg en samenwerking met de volksvertegenwoordiging, de volkomen bevoegdheid om in alle opzichten over de besteding der Indische middelen te beschikken — is het dan wel met de politiek der zedelijke verplichtingen ten opzichte van Nederlandsch-Indië in overeenstemming, om, ter bestrijding van de bovengenoemde kosten, te putten uit de Indische geldmiddelen?

Bij reizen voor vlagvertoon is de vraag: welke belangen zijn bij die reizen betrokken?

Zijn dat Rijksbelangen — belangen van den Staat — welnu, dan moet de Staat ook de kosten der reizen betalen, evenals hij betaalt de kosten der consulaire en diplomatieke vertegenwoordiging.

Met de reis naar de Philippijnen, China en Japan is het geval iets anders. Bij die reis zijn behalve de belangen van den Staat, ook betrokken de meer bijzondere belangen van Nederlandsch-Indië. Het moet daarom billijk geacht worden, dat de kosten van die reis komen voor een gedeelte ten laste van de Staatsbegrooting, voor een ander deel ten laste van de begrooting voor Nederlandsch-Indië.

Het is bepaaldelijk te hopen, dat de Minister de wijze van verrekening van de hier beschouwde uitgaven nog eens nader in overweging zal willen nemen."

Wij hebben een sterk vermoeden, dat dit wel een vrome wensch van den schrijver zal blijven.

* * *

Men weet, dat minister de Waal Malefijt wegens den zendingspassus in de Memorie van Antwoord over de Indische Begrooting o.a. is aangevallen door *De Standaard.* Men weet ook, dat tegen dien aanval en tegen de suggestie om de aangevochten uiting maar aan een departementsambtenaar te wijten, de minister zich in 't openbaar debat beslist en duidelijk heeft verweerd.

„Is het nu niet opmerkelijk", schrijft het *Algemeen Handelsblad,* „dat, terwijl in alle Kamer-overzichten (voor zoover wij konden nagaan) over 's ministers begrootingsdebuut in min of meer waardeerende termen is geschreven, alleen het Kameroverzicht van *De Standaard* (overzicht-verslag, maar waarin dan toch herhaalde subjectieve opmerkingen worden gemaakt), aan elke appreciatie is gespeend? Geen woord van waardeering voor den man, die anders, als Kamerlid, zoo menig woord van lof kreeg. Ja, zelfs werd, in dat verslag, nog hier en daar achter de aanteekening „bijval" gevoegd: vooral bij links."

De ongelukkige minister, die het gewaagd had, zich van den driestarschrijver te emancipeeren, werd dus in het ongunstige licht geplaatst van paganistischen bijval.

Zoo behandelt *De Standaard* een trouwen partijgenoot, die driester durft te wezen dan een driestar."

* * *

Naar aanleiding van het tweede congres door de Vereeniging Boedi Oetomo onlangs te Djocja gehouden schrijft de heer J. Z. van Dijck uit Semarang (Tjandi) o.m. aan de *Nieuwe Rotterdamsche Cour.*:

„De totaalindruk van dit tweede congres is niet in overeenstemming met de verwachtingen, die wij bij de oprichting van Boedi Oetomo hadden. Wat er al in kleiner kring bereikt is door het oprichten van werkplaatsen, het ijveren tegen de karaktergebreken van den inlander, tegen verkwisting, spel en opium, dat alles betreft de middelen, niet het doel. Dat doel ligt verder, het is de ontwaking van het volksbewustzijn, de geestelijke emancipatie van het geheele Javaansche volk. Welke richting nu in het bestuur van Boedi Oetomo de overhand moge verkrijgen, men vleie zich niet met de gedachte, dat de beweging wel zoodanig zal kunnen geleid worden, dat ze ten slotte geheel verloopt. Daarvoor is zij een te weinig op zichzelf staand verschijnsel. Zij is integendeel een uitvloeisel van de geweldige strooming, die door heel het oosten gaat. Het getij begint te verloopen; men verzette de bakens eer het te laat is."

Uit de O.-I. Mail.

De cholera.

Gelukkig zijn volgens de berichten der jongste mail de cholera-gevallen te Batavia sterk verminderd. Er kwamen weinig sterfgevallen meer voor en in de hospitalen werden nog slechts enkelen verpleegd. Ook in Djambi is die ziekte aan de kust geweken, in het binnenland echter nog niet.

Naar aanleiding van de overdreven vrees, die, naar het schijnt, te Semarang en Soerabaja voor de cholera gekoesterd wordt en de buitengewone quarantaine-maatregelen, die men er wenscht te nemen, schrijft het *Nieuws v. d. Dag v. N.-I.*:

„Het is onmannelijk, het is laf, mijne heeren van Semarang en Soerabaja, om zoo akelig benauwd voor je hachje te zijn. Maar enfin: ge kunt ook al niet helpen dat ge geen „leeuweneters" zijt, zooals de Perzen het noemen.

Wij bepleiten geene onverschilligheid. Niet zorgeloos behoort men te zijn: wèl onbezorgd.

Cholera wordt afdoende bestreden door zindelijkheid, niet door afsluiting. Zoo men medici tegen ons in het vuur brengt, die beweren — en voor ons part mogen bewijzen ook — dat eene afdoende quarantaine aan land- en zeezijde mogelijk is, en de ziekte tegenhoudt, daar wagen wij eene stoute stelling: eene cholera-epidemie als die te Batavia doet het sterftecijfer op den duur verminderen. Onder den druk der vrees en van het gevaar worden thans maatregelen van hygiëne genomen, waarin in gewone tijden — schande genoeg — niet wordt gedacht. De schrik werkt, ten deze, heilzaam.

Gijlieden daarginds kunt met ons voorbeeld Uw voordeel doen. Maakt Uwe smerige steden schoon: Zindelijkheid is beter dan Quarantaine. Licht mogelijk vallen er dan ook in het volgende jaar ten uwent eenige honderden of duizenden offers minder aan Malaria en Tyfus. Het komt ons nl. voor, dat die ziekten gevaarlijker zijn, wijl algemeener en met minder zorg bestreden, dan de gevreesde Cholera."

De te **Soerabaja heerschende koortsen** schijnen een kwaadaardig karakter te hebben. In het garnizoen,

onder de burgerij en in de kampongs trof men, volgens de Indische bladen, tal van koortslijders aan; kortom: de gezondheidstoestand was er alles behalve „bevredigend” te noemen.

De laatste rapporten aan den Resident uit Grissee en Sedajoe, waar de koortsen gedücht hebben geheerscht, — in laatstgenoemde afdeeling zelfs vreeselijk, waarvan een paar Europeanen zich hebben overtuigd, o.a. in de desa's onder Sedajoe Lawas, — luiden nu iets gunstiger.

In het naburige Malang moet het met den gezondheidstoestand allertreurigst zijn gesteld. Er zouden daar behalve koortsen ook tal van gevallen van buikziekte met doodelijken afloop voorkomen. Een der Maleische bladen zegt zelfs, dat er in den laatsten tijd de Inlanders daar als ratten sterven.”

Staatszorg ter bestrijding van het pauperisme.

Naar *De Javabode* verneemt is door de Regeering, in overeenstemming met het reeds eerder aangenomen beginsel om de armenzorg zooveel mogelijk over te laten aan het particulier initiatief, afgezien van het geruimen tijd in behandeling geweest zijnd denkbeeld om daklooze en verwaarloosde kinderen op staatskosten te verplegen. Daarentegen zullen wellicht maatregelen worden genomen in het belang van jeugdige misdadigers, die, krachtens een vonnis van den rechter, in een verbeterhuis moeten worden opgenomen. Voor kinderen van europeesche afkomst bestaat slechts eene inrichting, nl. die, waarvan de bekende heer Joh. Van der Steur, directeur-generaal-secretaris is, van de Vereeniging tot bevordering van christelijk leven en onderling hulpbetoon te Magelang. Daarentegen zouden inlandsche minderjarige kinderen zijn onder te brengen in de Witte-Kruiskolonie te Salatiga, onder directie van den heer A. Th. J. van Emmerik of van het Leger des Heils. Met het opperbestuur is in overleg getreden omtrent de wijze, waarop aan het denkbeeld, indien dit bijval vindt, uitvoering zal zijn te geven.

Na 6 jaren dienst.

Van verschillende zijden is aan de redactie der *Javabode* gevraagd, hoe het wel met het, vroeger in in uitzicht gestelde, plan staat, om aan ambtenaren en officieren na 6-jarigen dienst aanspraak op verlof naar Europa toe te kennen.

Naar zij verneemt is de kans, dat ter zake spoedig een definitieve beslissing zou zijn te wachten niet zoo heel groot, aangezien de stukken, bevattende de betrekkelijke voorstellen der indische Regeering, eerst dezer dagen van uit Buitenzorg naar den Haag zijn verzonden.

Iets Nieuws.

„Aan het personeel van de Algemeene Secretarie te Buitenzorg, — naar de *Preangerbode* meedeelt — is een circulaire toegezonden, waarbij op last van den nieuwen algemeenen secretaris bekend wordt gemaakt, dat het voortaan allen, zonder aanziens des persoons, verboden is om Zondags „binnen” te komen, onverschillig of er spoedeischende zaken zijn af te doen of niet. En om te voorkomen, dat er toch ambitieuzen zullen zijn, die de Zondagsrust willen misbruiken ten behoeve van de gemeenschap, zullen de sleutels, die tot dusver gewoonlijk bij den waker in berusting waren, in 't vervolg op Zondag bij den archivaris in bewaring zijn, die de uitdrukkelijke last bekomen heeft ze niet af te geven vóór Maandagmorgen.

De wachten, die sinds menschenheugenis werden uitgeschreven om dringende aangelegenheden terstond in behandeling te nemen, zijn eveneens afgeschaft.

De heer Staal begint al goed, besluit het blad.”

Een belangrijke opdracht.

De regeering heeft den kapitein Gooszen opgedragen om zich naar Nederland te begeven, ten einde in staat te worden gesteld zijn denkbeelden omtrent een verdeelbaar bergkanon en een eenheidsprojectiel nader uit te werken.

Kapitein Gooszen is met de Vondel scheep gegaan naar Europa. En in het leger zal men ongetwijfeld met belangstelling kennis nemen van hetgeen door dezen kampioen voor een eigen geschutsoort verder zal worden bereikt.

Maar, vraagt het *Bat. Nieuwsblad*, wat moet er met het pas aangeschafte geschut gebeuren, als het Gooszen-kanon nu werkelijk zooveel superieure eigenschappen blijkt te hebben, dat aanschaffing daarvan een gebiedende eisch wordt?

Een Gouvernements-Bedrijf.

In het begin van dit jaar is, na een welgeslaagde proef, die te Batavia was genomen om copra langs kunstmatigen weg te drogen, te Karanganjar van gouvernementswege een copra-drooghuis opgericht, dat onder direct toezicht werd gesteld van den bekwamen en voortvarenden regent van Karanganjar.

Uit de oprichting van dit drooghuis bleek, dat de pogingen van de regeering om een goede bereiding van copra in de hand te werken ernstig gemeend waren, welke pogingen door allen, die geïnteresseerd zijn bij copra, dus speciaal door de fabrikanten van eetbaar vet uit cocosolie, gewaardeerd zullen zijn.

Nu reeds eenige zendingen gouvernementscopra uit het drooghuis in Nederland ter markt zijn gebracht, kan al wel een voorloopige meening worden uitgesproken over de finantieele resultaten van het bedrijf.

Welnu, tot nog toe is gebleken, — deelt de *Preangerbode* mede, — dat, als met prima kwaliteit klapper gewerkt wordt, de kosten van de droogovens en het etablissement, enz., buiten rekening worden gelaten, er een verlies geleden wordt van 90 cts. per picol uitgeleverd gewicht......

Aan de verwachtingen is dus niet beantwoord. Want de regeering is eerst tot het oprichten van het drooghuis overgegaan, toen zij de overtuiging had gekregen, dat het kunstmatig gedroogde product meer opleveren zou, dan de gewone Java-copra, en die overtuiging was gegrond op de beoordeeling van de proefzendingen van 1907.

Blijkt nu ook later geen premie voor de betere bereiding te verkrijgen, dan is de proef mislukt, is het geld vergeefs uitgegeven en is aangetoond, dat de verbetering van de kwaliteit langs kunstmatigen weg voor Indië in de praktijk niet uitvoerbaar is.

Toch is men nog te Karanganjar voortgegaan met de verbetering van de kwaliteit der copra, en ook dat product is naar Holland opgezonden. Maar bedingt ook dit geen behoorlijk hoogeren prijs boven dien van Java-sun-dried, dan zal het copra-drooghuis wel gesloten moeten worden.

Het schijnt, dat de makelaars in Holland niet genoeg propaganda maken voor deze soort van copra. Maar het zonderlinge is, dat de copra, bereid bij de proef in 1907, wel een extra-premie kon verwerven, terwijl dat bij de copra van thans, die onder veel gunstiger omstandigheden en minstens met evenveel zorg en toezicht werd bereid, niet het geval is, zoo besluit bovengenoemd blad.

Een correspondent uit Soerabaja schrijft aan *Het Nieuws v. d. Dag v. N.-I.*:

„De alhier om zijn groote ondernemingsgeest alom bekende Arabier Boep Said zal eindelijk over een paar weken in het naburige district Gempol kunnen openen zijn inrichting voor de vervaardiging van vuurstokjes, waaraan hij den naam geeft van **„De Eerste Nederlandsch-Indische luciferfabriek”**.

Hierover is heel wat te doen geweest: het was of het betrokken bestuur bezwaar maakte tegen die industrie, althans Boep Said heeft met allerlei moeilijkheden te kampen gehad, zelfs zijn verzoek aan den Resident van Pasoeroean om in de bosschen van dat gewest naar hout, geschikt voor lucifers, te mogen zoeken, werd primitief van de hand gewezen.

De fabriek is nu zoo goed als geheel voltooid, de stoommachines, installaties enz. zijn opgesteld, het wachten is alleen op eenige apparaten uit Europa: de etiketten en eenige andere zaken worden nl. in Londen vervaardigd.

Indië telt dus nu een nieuwen tak van industrie meer en honderden Inlanders vinden daarbij werk.

Goesti Madé Djilantik.

De Javabode van den 26sten Juni jl. maakte reeds melding van de pogingen van den zoon van den laatsten, in 1895 in ballingschap overleden radja van Lombok, aan wien eenige jaren geleden door de Regeering vergunning is verleend om, behalve in de residentie Bali en Lombok, zich in geheel Nederlandsch-Indië vrij te bewegen, om in de onderafdeeling Parigi van de afdeeling Midden-Celebes (residentie Menado), met behulp van javaansche en balineesche immigranten, het landbouwbedrijf en de vischteelt te beoefenen.

Naar het blad verneemt, heeft ook de Regeering blijk gegeven van hare belangstelling in het van bestuurswege krachtig gesteund streven van goesti Madé Djilantik door, in zoover gunstig, te beschikken op diens eerder door ons vermeld verzoek, om erlanging van een renteloos voorschot, door verleening aan dezen op dien voet van een som van f 1000.00

Tentoonstelling te Brussel.

Het Soer. Handelsbl. vermeldt:

Aan den leeraar in de Javaansche taal bij de afdeeling taal-, land- en volkenkunde van Nederlandsch-Indië van het gymnasium Willem III te Batavia, tevens secretaris-penningmeester van de Nederlandsch-Indische commissie voor de wereldtentoonstelling te Brussel in 1910, D. van Hinloopen Labberton, is opgedragen zich met het op 2 December 1909 van Tandjong Priok vertrekkend schip der Stoomvaart-Maatschappij Nederland naar Europa te begeven, ten einde aldaar overeenkomstig de aanwijzingen van de Nederlandsch-Indische Commissie voor de wereldtentoonstelling te Brussel in 1910 tot ultimo April 1910 of zooveel langer als door den minister van koloniën zal worden bepaald, werkzaam te zijn in het belang van de vertegenwoordiging van Nederlandsch-Indië op genoemde tentoonstelling.

In verband hiermede is den heer H. Labberton wegens langdurigen dienst een jaar verlof naar Europa verleend, zullende dat verlof ingaan met den dag volgende op dien waarop de hem door het gouvernement verstrekte opdracht in verband met de wereldtentoonstelling te Brussel in 1910 zal zijn afgeloopen.

Nederlandsch-Indische Kunstkring.

Van 23 October tot en met 7 November werd in het Gebouw der Kon. Natuurkundige Vereeniging en der Ned.-Indische Maatschappij voor Nijverheid en Landbouw, Koningsplein-Zuid, te Batavia, eene tentoonstelling gehouden van aquarellen van Hollandsche schilders, bijeengebracht door het Comité voor buitenlandsche kunsttentoonstellingen te Amsterdam en te 's-Hage en van modern aardewerk van de Faiencefabriek „Amphora" te Oegstgeest.

WEST-INDIË.

SURINAME.

Wij hebben reeds medegedeeld, dat Paramaribo spoedig in het genot zou zijn gesteld van gasverlichting. De gasfabriek was blijkens de laatste van daar ontvangen bladen reeds gereed en de feestelijke opening moet nu ook al hebben plaats gehad.

Zoo wordt Paramaribo nog een wereldstad.

De industrie heeft er ook reeds vorderingen gemaakt. Den 18en October ll. had de feestelijke inwijding plaats van de nieuwe lucifersfabriek Vulcanus.

Wel bestond deze fabriek er reeds eenigen tijd, maar men bepaalde zich tot het aanbrengen van de „koppen" aan de kant en klaar uit den vreemde aangevoerde stokjes.

In de nieuwe fabriek heeft het geheele proces der lucifersfabricage plaats.

Bij de inwijding voerde de oudste commissaris, Wong Lung Hin, het woord, die o.a. het volgende zeide:

„De aandeelhouders van deze onderneming zijn niet allen kinderen van het land, sommigen zijn zelfs van heinde en verre gekomen om in Suriname een beter bestaan te zoeken, en kunnen zij allen met oprechtheid getuigen, dat zij èn van Bestuur èn van Bevolking bescherming en hulp hebben ondervonden."

De heer Wong Lung Hin deelde nog mede, dat het in de bedoeling der maatschappij lag eene nieuwe industrie in de kolonie in het leven te roepen, die der fabricage van zeep en kaarsen.

Zoo gaat Suriname vooruit. Wanneer nu maar de krulloten langzamerhand geheel verdwijnen, en de bacoven goed gedijen, zal deze kolonie nog een schoone toekomst tegemoet gaan, indien men slechts er op uit is om niet dadelijk van elken vooruitgang te profiteeren, om het huishoudelijk budget der kolonie te verhoogen.

WAT DE INLANDER ZEGT.

Onder de vreemdelingen, die zich in Indië gevestigd hebben, zegt Boemi poetra (= inboorling) in de Bintang Soerabaja, zijn de chineezen het grootst in aantal. Zij tellen pl m. 500.000 zielen en men vindt hen overal — in de groote steden en in de dorpen. Zij schamen zich niet om een handwerk uit te oefenen, als er maar geld te verdienen valt. Daarbij zijn zij ijverig en sluiten zij zich bij hunne rasgenooten aan. Let eens op een chineeschen schoenmaker en een kleermaker. Deze werken van zes uur 's morgens tot des avonds 8 à 9 uur. Zij houden slechts een oogenblik op om hun maal te gebruiken. Zij hebben niets anders aan dan een zwarten broek, soms nog een gebreid katoenen hemd. Wie ook in hunne werkplaats komt, zij nemen geen notitie van hem, als hij niet komt om iets te koopen.

Vele chineezen, die begonnen zijn met eetwaren of koffie langs de straten te verkoopen, zijn door hun ijver en geestkracht rijk geworden.

Hoe is het met ons, inboorlingen, gesteld? vraagt schrijver. Wij zijn verre van ijverig en eensgezind, erkent hij. De meesten van ons zijn op hun gemak gesteld. Zelden sluiten wij ons bij elkander aan. Van daar, dat ons werk dikwijls veel te wenschen overlaat. Zie eens, hoe een schoenmaker van ons ras te werk gaat! Hij staat om 7 à 8 uur op en begint om 9 uur aan zijn werk. Als hij zoo ongeveer twee uur gearbeid heeft, komt een vriend hem opzoeken. Hij reikt dezen zijn sigarenkoker toe en gaat gezellig met hem kouten. Lachende vertellen zij elkander allerlei grappen. Dit alles brengt natuurlijk geen cent voordeel op. Als de vriend vertrokken is, gaat hij weer aan den arbeid tot een uur of één, gebruikt dan zijn middagmaal, doet zijn middaggebed en werkt daarna tot vier uur. Vervolgens trekt hij zijn beste plunje aan, om tot 's avonds rond te slenteren.

De kleermaker van inlandschen landaard is nog méér op zijn gemak gesteld. Als hij geen bezoek van een vriend krijgt, klaagt hij over moeheid in zijne armen en zegt, dat zijne beenen slapen, ten-einde een reden te hebben om den arbeid te staken. Om zich te verstrooien trekt hij met een tangetje de knevel- en baardharen uit. Komt iemand een besteld baadje halen, dan klinkt het uit zijn mond: kom maar morgen terug.

Onder de chineezen, vervolgt schrijver, zijn er ook, die geheel verinlandscht zijn, hun landstaal niet meer kennen en van hun land en hun vorst niets weten. Ten aanzien van de strafwet zijn zij geheel met inlanders gelijkgesteld. Vroeger konden zij slechts met moeite tot de scholen voor inlanders toegelaten worden.

Tegenwoordig is het geheel anders gesteld. Zij staan thans boven ons, beweert schrijver. Het is voor ons, inboorlingen, zeer moeielijk, om tot de europeesche scholen toegang te krijgen. Nu heeft het Gouvernement op verschillende plaatsen voor de chineezen hollandsch-chineesche scholen opgericht. Daaruit blijkt, dat het gouvernement zich meer om den chinees dan om ons, inboorlingen des lands, bekommert!

Misschien zal het Gouvernement hun later zelfs den rechtstoestand der europeanen verleenen. De reispas, die hen thans in hunne bewegingen belemmert, zal afgeschaft worden. Wat is toch de reden, dat het Ned.-Ind. Gouvernement den chinees zoo ophelt? vraagt schrijver. Misschien, antwoordt hij, omdat nederlanders en chineezen niet in Indië thuis behooren. Misschien ook, omdat de Keizer van China thans een ander standpunt heeft ingenomen, omdat China de instellingen van Europa gaat invoeren en omdat men daar van het onderwijs veel werk maakt. De havens van China worden versterkt, het leger wordt gereorganiseerd. De heerschers van Europa staan tegenwoordig min of meer schuchter tegenover China's Keizer *), die nu een machtig vorst is geworden, met wien men rekening houden moet. Omdat die vorst in macht is toegenomen, zijn leger sterk is geworden en zijn rijk flink is vooruitgegaan wordt zijn volk gereleveerd!

Let eens op de Japanners, eindigt schrijver; vroeger was hun vorst in het oog der europeesche regeerders niet in tel, maar nadat Rusland het tegen Japan heeft afgelegd, worden de japanners door de europeanen ontzien!

Wij moeten ons er over verwonderen, zegt X in de **Pantjaran Warta**, dat wij, ondanks de driehonderd jaren, dat wij onder de nederlandsche vlag staan, nog niet erg zijn vooruitgegaan. Men zal zich herinneren, dat er vroeger een javaansche schilder is geweest, genaamd Raden Saleh. Het Ned.-Ind. Gouvernement besloot hem naar Europa te zenden, om hem in de gelegenheid te stellen zich onder goede leiding te bekwamen. Indien de Regeering voortgegaan was met personen van aanleg naar Europa te zenden, opdat zij hunne studiën zouden kunnen voortzetten, zou de schatkist er onder gaan lijden, want veel geld is daarvoor noodig.

Op dit oogenblik is er een Javaan, die ook heel ervaren is in de teekenkunst, namelijk Mas Pringadi**) te Soerabaja. Waarom wil het Gouvernement hem niet naar Europa zenden, vraagt schrijver, opdat hij zich verder bekwame? Vreest men, dat anderen, die in het een of ander uitmunten, dan ook naar Europa zouden willen? Als er veel waren, zou dat een groote uitgaaf tengevolge hebben. Is de Regeering daar bang voor? Wanneer men een dergelijke bepaling maakte, zouden velen van ons méér ijver aan den dag leggen om gelegenheid te hebben in Europa hunne studiën voort te zetten **). Hebben reeds zoovelen van die gunst geprofiteerd, dat zij hunne landgenooten zouden kunnen verder helpen, dan zou die bepaling weer ingetrokken kunnen worden. Het Gouvernement zou waarlijk geen geld nutteloos weggooien, zijne onderdanen zouden daardoor flink vooruitgaan. En zou dit niet tot algemeene tevredenheid stemmen?

Toen de kweekscholen voor opleiding van inlandsche onderwijzers werden opgericht, gaf men aan de leerlingen, om hen te lokken, een vrij hooge toelage en reiskosten. Later, toen er genoeg liefhebbers waren, werd de toelage verminderd. De leerlingen sperden hun mond wijd open, doch het Gouvernement klopte in de handen van vergenoegen.

Er zal eenmaal een tijd aanbreken, dat zij in het geheel geen toelage meer zullen krijgen. Schrijver hoopt, dat men, evenals vroeger, een bepaling zal maken, die aan inlandsche onderwijzers vergunt in Nederland hunne studiën voort te zetten, want, naar hij meent, zullen velen van zijne rasgenooten dit willen doen, maar zij bezitten geen middelen daartoe. Hem is o.a. ter oore gekomen, dat een inlandsche onderwijzer te Soemenep het plan koestert om in Europa te gaan studeeren. Op dit oogenblik is hij bezig zich voor die hoogere studie voor te bereiden en geld voor zijn reis naar en zijn verblijf in Nederland op te sparen. Bestond de vroegere regeling nog, dan zou iemand, die op deze wijze vooruit wil komen, zijn hoofd niet behoeven te breken met na te denken, op welke wijze de reis en de studie bekostigd moeten worden. Schrijver verwacht van Boedi Oetomo, indien zij kon blijven bestaan, dat zij ook dergelijke pogingen zal ondersteunen. Op dit oogenblik kunnen alleen enkele gegoeden en zoons van aanzienlijke Inlanders in Europa zich verder bekwamen.

*) Dergelijke berichten schijnen verspreid te worden door de te Hongkong in Bataviaasch-Maleisch verschijnende **Pemberita Tjoeng Wa**

**) Deze is degene, die den controleur à la suite J. E. Jasper op een commissiereis heeft vergezeld, om hem als teekenaar ter zijde te staan.

**) Het is een teekenend feit, dat er in de inlandsche pers zooveel stemmen opgaan ten gunste van een voortgezette opvoeding in Nederland.

WAT DE CHINEES VERTELT.

Een lezer van de **Pewarta Soerabaja** te Makassar had in dat blad gelezen, dat volgens het boek Djojobojo *) Ned.-Indië eenmaal onder het gezag van China zal komen te staan. Indien dat werkelijk in dit werk staat, moet men het niet voor onzin houden, want in hetzelfde boek is o.a. ook vermeld, dat op Java galinding pake api (= voertuigen met vuur, d. z. spoorwagens) zouden komen. Zij zouden het eerst loopen in Midden-Java en vandaar overgebracht worden naar Oost-Java tot aan Banjoewangi. Dit is toch waar gebleken. Schrijver verwacht echter niet, dat de chineesche regeering zich van N.-I. zal meester maken en legt die voorspelling als volgt uit: Wij, chineezen, verspreid over de geheele aardoppervlakte, beginnen wakker te worden en onze regeering trekt zich het lot aan van hare onderdanen, die in den vreemde verblijf houden, in de allereerste plaats in Ned.-Indië. Wij kunnen zeggen, dat de verhouding tusschen vorst en volk thans is als die van een vader tot zijne kinderen. Natuurlijk zullen de kinderen den vader overhalen om te zorgen, dat zij door andere regeeringen behoorlijk bejegend worden en dat men hen niet met onverschilligheid behandelt. Dan zal de chineesche regeering aan de europeesche vorsten verzoeken om aan hare onderdanen den rechtstoestand der europeanen te verleenen. Dat zal ook gebeuren met de chineezen in Ned.-Indië. Dat is wel-licht, verklaart schrijver, de bedoeling van het voorkomende in het werk van Djojobojo en niet van een verovering van Indië door chineezen. Op dit oogenblik, vervolgt hij, vindt men in China nog te veel vreemden, die daar wat te vertellen hebben. Eerst moet China hen verwijderen. Dit rijk moet men beschouwen als een ernstigen zieke. Een verkeerd toegepast medicijn kan noodlottige gevolgen hebben. Wanneer het niet terdege oppast, maakt het een of ander rijk zich meester van een deel van zijn gebied.

Ergens in Midden-Java, zegt Ballon in de **Perniagaän**, was men er niet over tevreden, dat

*) Lajang Djojobojo, een werk dat aan Djojobojo, vorst van het toenmalige hindoe-javaansche rijk Kediri wordt toegeschreven en allerlei voorspellingen omtrent Java bevat. Het heeft in alle onlusten en oproerige bewegingen in Midden- en Oost-Java een zekere rol gespeeld. Men is er erg voorzichtig mee; de Javanen, die er een exemplaar van bezitten, bergen het zorgvuldig weg en als men er hun naar vraagt, zullen zij liever hun geweten met een leugen bezwaren dan te bekennen, dat zij het hebben. Het is wel jammer, dat men dit mysterieuse boek nog niet toegankelijk heeft gemaakt voor hen, die het oud-javaansch niet kunnen lezen.

een kapitein der chineezen, die tijdelijk belast was met de betrekking van majoor, definitief tot deze laatste betrekking werd benoemd. Men vond, dat hij niet genoeg voor zijn ras deed, en de chineezen schreeuwden zoo hard zij konden om een ander tot majoor aan te stellen. Hun geschreeuw werd ondersteund door de pers. Doch niets heeft gebaat en nu moet men zich tevreden stellen met den benoemde, zich neerleggen bij de beslissing der Regeering, en daarbij zuchten: wat kunnen wij er aan doen? dat is nu eenmaal ons lot. Doch in hun hart vragen de menschen: „waarom wordt met de wenschen van den minderen man geen rekening gehouden?".

Een andere grief van schrijver is de volgende: De chineezen mogen de nederlandsche taal leeren — er zijn immers hollandsch-chineesche scholen opgericht — maar zij mogen geen gouvernementsbetrekking bekleeden. Zij kunnen wel in partikulieren dienst treden, maar de ambten moeten zij dan zelf zoeken.

In de oplegging van een vrijheidstraf wordt groot verschil gemaakt. Een chinees moet, evenals een inlander, arbeid verrichten aan de publieke werken, voor den kost zonder loon — de zoogenaamde krakalstraf; een europeaan wordt binnengeleid in een gebouw, waar hij een bed, ja zelfs een dagblad krijgt, waar de voeding haast even goed is als in een hotel!

En toch hebben die chinees en die europeaan misschien precies dezelfde overtreding begaan!

Vandaar, beweert schrijver, dat een indo-europeaan, die reeds diep gezonken is, nog steeds fier als een tijger rondloopt, want, zegt deze, ik ben een europeaan en behoor tot het heerschende ras! Al doet zoo'n persoon kwaad, de inlandsche policie zal hem niet durven oppakken, maar doet een oogje toe of blijft staan als een paal, daar de policie hem niet mag arresteeren.

Ten aanzien van den chinees of den inboorling daarentegen, verzekert schrijver, vertoont de policie den aard van den secretarisvogel, een roofdier met een scherpen blik, die reeds van verre zijn prooi ontdekt. Men heeft er wel om gelachen, vervolgt hij, dat er zooveel chineezen en inboorlingen gelijkstelling met europeanen hebben gevraagd; dit is echter alleen om op dezen misstand de aandacht te vestigen.

Van Vreemde Koloniën.

Staking te Koeala Loempoer.

Te Koeala Loempoer in de Gefedereerde Maleische Staten op het schiereiland Malakka deed de tijdgeest zijn intrede met de Cycle & Carriage Co. De riksjau-koelies waren alles behalve ingenomen met die nieuwigheid, evenmin als de gharry-koetsiers, en zij besloten door een staking aan hunne ontevredenheid uiting te geven.

Maar van de staking kwam het, naar het voorbeeld van westersche landen, al spoedig tot gewelddadigheden, en van den 2en October ll. of daaromtrent tot een week daarna, was het met de rust van Koeala Loempoer gedaan.

De stakers vielen de omnibussen van genoemde maatschappij aan, en waren daarbij gewapend met houwers en bijlen om de voertuigen te vernielen.

Den 4en October ll. werd zelfs een aanval gewaagd op de bureaux van de Cycle and Carriage Co., maar hier, zoowel als elders, gedurende de staking stond de politie gereed, om er met scherp op los te branden.

Ten slotte schijnen de stakers te hebben begrepen, dat er voor hen weinig voordeel, maar wel zeer afdoend nadeel voor hen te verwachten was van een gewelddadig optreden, zoodat zij hiervan afzagen.

Maar den 19en October ll. waren nog slechts enkelen van de stakers met hunne vehikels op het pad, waarop de resident een kennisgeving uitvaardigde, dat, indien de lieden den 21en 's avonds niet weder uitkwamen, de belhamel, die zich in hechtenis bevond, zou worden verbannen en bij verdere onlusten anderen hetzelfde lot zouden ondergaan.

Bij de relletjes van den 4en October werden 3 stakers, w.o. één doodelijk, door de politie gewond, terwijl tot den 17en reeds 82 lieden in hechtenis waren genomen.

De wagen van Djaggernaut.

Puri of Djaggernaut, gelijk het nog veelal wordt geheeten, is eene soort badplaats geworden, waar de westerling zich onder de hoede van een paar visschers in de branding laat rondrijden. Maar voor den inlander is de tempel van Djaggernaut, het binnenland in, de voornaamste merkwaardigheid van deze plaats.

Nog steeds is aan den naam Djaggernaut de voorstelling verbonden van die duizenden en duizenden inlanders, die zich opmaakten naar den tempel der godheid, en van de velen, die zich dan lieten vermorzelen onder de raderen van den wagen der godheid.

Van een Engelschman, William Bruton, kwartiermeester van de „Hopewell", is de beschrijving afkomstig van de wreede gebruiken, die ter eere van de godheid Djaggernaut in zwang waren.

„Wanneer slechts de naam van de godheid wordt genoemd, buigen allen de knie ten grond, terwijl ook velen hunne kinderen aan de godheid ten offer brengen en door de vlammen doen gaan. Ook hebben de lieden de afschuwelijke gewoonte om hunne kinderen als offers aan de godheid in zee te doen gaan. En wanneer de kar door de stad gaat, zijn er velen, die zich in wanhoop op den grond werpen, opdat de wielen over hen zullen gaan. Velen worden dan dadelijk gedood, anderen komen er met gebroken armen of beenen af, en denken dan op die wijze den hemel te hebben verdiend."

Dat is héél, héél lang geleden reeds, wanneer Bruton werkelijk de waarheid heeft verteld, want geen Hindoe-god is op het oogenblik zoo zachtmoedig in zijne eischen, als juist Djaggernaut.

Afgescheiden van alle mogelijke fabels en legenden verdient het toch vermelding, dat in den tempel van Djaggernaut, in tegenstelling met welke plaats ook in Engelsch-Indië, geen onderscheid bestaat tusschen de kasten; allen, Brahmanen en de laagstaande Soedra's, voor de godheid gelijk zijn, zoowel als de man van vorstelijke afkomst en de eenvoudige koeherder.

Indo-Chineesche spoorwegpolitiek.

De „Union Coloniale Française" heeft hare maandelijksche bijeenkomsten hervat, waarin steeds de een of andere koloniale vraag van den dag wordt ter sprake gebracht. In hare laatste bijeenkomst werd het onderwerp „De Yunnan spoorweg" ingeleid door majoor d'Ollone.

De Yunnan-spoorweg werd door eene Fransche maatschappij, met den steun van de Fransche regeering, aangelegd, in aansluiting met den spoorweg, die van Haipkong in Tongkin over Hanoi en Laokay naar de Chineesch-Tongkineesche grenzen voert.

Met den aanleg van dezen spoorweg werd beoogd om den uitvoer van Yunnan en de achtergelegen provinciën van China te leiden over de Fransche kolonie in Achter-Indië.

Intusschen doet zich de vraag voor, of het niet raadzaam zoude wezen den Yunnan-spoorweg door te trekken naar Setsjoean.

Majoor d'Ollone, die twee onderzoekingsreizen in China achter den rug heeft, meent de doortrekking van den spoorweg te moeten ontraden, daar zijns inziens de uitvoer van Yunnan dan geheel naar Setsjoean zou worden afgeleid, en Yunnan ook zijn invoer vandaar zou betrekken. Hij grondt deze meening op het feit, dat de Chineesche handel in hoofdzaak een binnenlandsche handel is, waartoe ook de vorderingen der industrie in China het noodige zullen bijdragen in de toekomst.

Daarentegen bleek de meerderheid in de bijeenkomst de meening te zijn toegedaan, dat, indien al majoor d'Ollone's vrees mocht worden bewaarheid, Frankrijk toch nimmer China zou kunnen verbieden om eene spoorweg-verbinding tusschen Yunnan en Setsjoean tot stand te brengen. Waar deze verbinding toch vroeg of laat eenmaal zou komen, achtte men het geraden, dat Frankrijk zich voor den aanleg spande, om den Franschen invloed te versterken.

Men meent, dat Frankrijk dien spoorweg wel eens zou kunnen gebruiken voor het mogelijke geval, dat de transformatie, die China op het oogenblik ondergaat, zou leiden tot binnenlandsche verwikkelingen, die de tusschenkomst der Europeesche mogendheden mochten vereischen.

Een merkwaardige plant.

De heer Aug. Chevalier, met een wetenschappelijke zending aan de Ivoorkust belast, heeft in de oerwouden aldaar een merkwaardige plant ontdekt. Zij draagt den weidschen naam van Thaumatococcus Danielli Benth — excusez du peu. Zij komt in het oerwoud en vooral op verlaten bovengronden in het bosch zeer veelvuldig voor.

Het witte vruchtvleesch is bijzonder sterk suikerhoudend en herinnert aan den smaak van saccharine. Den smaak behoudt men uren lang in den mond, en wanneer men een stukje op de tong legt, smaken alle vloeistoffen, die men drinkt, en vooral het water, alsof dit met suiker ware vermengd. Men behoeft slechts een stukje te nemen, dat op de punt van een mes gaat, om een kop koffie zoo zoet te doen smaken, alsof er lepels suiker in waren gedaan. Vermengd met menthe krijgt men ook een drank, die op wat men Pippermint noemt, gelijkt. Zelfs het water, waarin zaden van de plant zich bevinden, wordt zeer zoet.

De stof, die de zaden omvat, zet, wanneer men die zaden in het water doet, zich sterk uit en vormt dan een groote geleiachtige massa met den zwarten zaadkorrel te midden daarvan, zoodat het geheel veel weg heeft van het broedsel van een kikvorsch.

Deze eigenaardigheid komt wellicht aan de verspreiding van de plant ten goede, daar de zaden zich in het water kunnen ontwikkelen en ten slotte hier of daar op een droog plekje belanden, waar zij dan wortel kunnen schieten.

De heer Chevalier meent, dat men van het witte vruchtvleesch om zijn hoog suikergehalte in Europa zeer goed gebruik zou kunnen maken. De inboorlingen geven weinig om deze vruchten, hoogstens ziet men kleine kinderen er op zuigen.

Een nieuw Gibraltar.

B. de L. deelt in de Dépêche Coloniale mede, dat de reizigers, die in den laatsten tijd Aden passeerden, verklaren, dat de Engelschen bezig zijn om van deze plaats een tweede Gibraltar te maken. Hun optreden zou er op berekend zijn, om de vijf en twintig of dertig duizend inboorlingen, die zich thans te Aden bevinden, uit de stad te verdrijven naar Djiboeti of Hodeida, zoodat te Aden slechts de voor eene militaire bezetting nuttige elementen overbleven. Te dien einde zouden de bewoners zóó zwaar belast worden, dat het leven er hun ondragelijk zou worden. Dan zouden bepalingen getroffen worden ten aanzien van woningtoestanden en hygiene, waaraan onmogelijk zou kunnen worden voldaan, zoodat de lieden ten slotte wel er toe zouden moeten overgaan om de stad te verlaten, en meer herbergzame oorden te zoeken.

Ananassap een vergif?

In de Manila Times leest men de waarschuwing, dat het sap van de ananas, wanneer dit op ijzeren of stalen voorwerpen verdroogt, deze giftig maakt.

De Moros, dat zijn de Mohammedaansche bewoners van de zuidelijke eilanden van den archipel, doorsteken met de kris een ananas en laten het sap dan op het staal verdrogen.

Een prik of snede met een aldus behandeld wapen veroorzaakt eene verwonding, die gewoonlijk den dood tengevolge heeft, tenzij men er tijdig genoeg bij is om het gif uit te snijden.

BOEKBESPREKING.

In hartelijken dank ontvingen wij van den schrijver, Jhr. L. C. v. Panhuys, een overdruk in brochurevorm van het Bijvoegsel tot de Ned. Staatscourant, van 3 en 4 October '09, No. 23, bevattende het **Verslag van het zestiende Internationale Amerikanisten Congres,** gehouden te Weenen (Sept. '08). Niet in drogen verslag-stijl, maar op zeer onderhoudende wijze vertelt deze regeeringsgedelegeerde niet alleen van de belangrijke onderwerpen, die op bovengenoemd congres behandeld zijn, maar ook van de verschillende uitstapjes en andere genoegens, die er aan verbonden waren.

Voor belangstellenden ligt het geschrift ter kennismaking in de leeszaal, Heulstraat 17. Onze ruimte laat slechts toe hier des schrijvers conclusie weer te geven:

„Het geheel overziende, komt de ondergeteekende tot de slotsom dat het 16de Amerikanisten-congres belangrijk mag genoemd worden door de groote verscheidenheid en het gehalte der voordrachten, om het groot aantal personen en vereenigingen, die er aan deelnamen en door de bijeenkomst in een kosmopolitische stad, waar zoo kostbare en zoovele voorwerpen uit Amerika aanwezig en in prachtige gebouwen zijn tentoongesteld. De eerbiedwaardige rij van deelen van de verhandelingen van de gehouden Amerikanisten-congressen belooft ditmaal weder met een bijzonder belangrijk deel te worden vermeerderd, en ten profijte te strekken van de studie van het Nieuwe Werelddeel in bijna alle beschaafde landen.

Ook in Nederland? De ondergeteekende stelt met opzet deze vraag, om te doen uitkomen, dat er in dit opzicht hier te lande nog wel iets ontbreekt. Behalve de landen van het Balkan-Schiereiland was er slechts één Europeesche Staat, van welke geen enkele vereeniging door inschrijving voor het lidmaatschap aan het Congres van belangstelling blijk had gegeven, namelijk Nederland *). Ook bij vorige Congressen was dit het geval. Het gevolg is, dat geen enkele bibliotheek hier te lande, ook niet die van vereenigingen, die zich met de studie van koloniale onderwerpen bezig houden, in het bezit is van de

*) Het lidmaatschap, waarvoor men o.a. kosteloos alle geschriften ontvangt, welke door het Congres worden uitgegeven, kost f 7.50. Ditmaal werd in verband met het feestgeschrift over de Weener verzamelingen f 10 gevorderd. Voor deelname, waar men alleen toegang heeft tot de vergaderingen enz., moet f 2.50 worden betaald.

hoogst leerzame en voor de studie van Amerika zoo bevorderlijke verhandelingen van de verschillende congressen, die in den handel niet of hoogst zeldzaam verkrijgbaar zijn. Terecht merkte de voorzitter van het Koninklijk Instituut voor de Taal-, Land- en Volkenkunde van Nederlandsch-Indië, de hoogleeraar dr. H. Kern, op de algemeene vergadering van 20 Februari 1909, alwaar de ondergeteekende deze aangelegenheid ter sprake bracht, op, dat de behoefte aan deelname aan de Amerikanisten-Congressen door Nederlandsche vereenigingen daarom niet gebleken was, omdat hier te lande nauwelijks een half dozijn personen zou kunnen worden gevonden, die zich met de studie van Amerika bezighouden.

De ondergeteekende meent op deze leemte met nadruk te mogen wijzen. Uit den aard der zaak richten de Nederlanders, die vreemde landen en volken willen bestudeeren, hunne belangstelling het eerst op het merkwaardige eilandenrijk in het Zuid-Oosten van Azië. Maar mag dit een reden zijn, dat de studie van Amerika — in onzen bloeitijd met zooveel ijver beoefend — hier te lande langzamerhand geheel wordt opgegeven? Zelfs indien niet de vergelijking met andere landen — een land zonder koloniën, als Zwitserland bijvoorbeeld — er toe drong, dan reeds zou een hooghouden van die studie wenschelijk zijn voor het land, dat in Amerika twee koloniën bezit, in vroeger dagen aldaar vele koloniën gesticht heeft en door stoute ontdekkingstochten een deel Amerikaansch gebied aan Europa heeft bekend gemaakt. Van een betoog, van hoeveel nut het kan zijn voor de beoefening van verschillende wetenschappelijke vakken, om door de studie van Amerika een ruimen blik en een grooter veld van vergelijking te verkrijgen, meent ondergeteekende zich ontslagen te mogen rekenen. Hij wenscht nog slechts aan te stippen, dat ook op dit gebied de aandacht van beschaafde leeken moet worden gevestigd. In vele Europeesche landen ziet men leden van de eerste familiën zich wijden aan wetenschappelijk werk en aan onderzoekingstochten. De studie van Amerika is bij uitstek geschikt, om ook hier te lande nog sluimerende krachten op te wekken.

Om al deze redenen schijnt het houden van een Amerikanisten-congres in Nederland hem de beste maatregel toe om in de toekomst de studie van Amerika hier te lande belangrijk te bevorderen. Hij meent uit dien hoofde maatregelen tot het zoo spoedig mogelijk hier te lande doen plaats hebben van het Amerikanisten-congres met warmte aan de Nederlandsche Regeering te mogen aanbevelen."

Ten slotte brengt schrijver ook nog een beknopt verslag uit omtrent hetgeen in den allerlaatsten tijd in de koloniën Suriname en Curaçao is gedaan op het gebied van wetenschappelijk onderzoek, waaruit blijkt, dat er hard is en wordt gewerkt.

Hoewel reeds een paar weken geleden in onze rubriek „Litt. Overzicht" aanbevelend genoemd, kunnen wij niet nalaten hier bij ontvangst van het handige boekje **„Beknopte Aardrijkskunde van de Kolonie Curaçao"**, dat ook ter inzage zal worden gelegd op onze leestafel, er nogmaals de aandacht op te vestigen. Terecht zegt de schrijver, *H. J. Nijman*, onderwijzer te Willemstad, in zijn voorbericht:

„Een aardrijkskundig werkje over de Kolonie Curaçao bestaat nog niet. Aangenaam was mij dus het vereerend verzoek van den Gouverneur, mijn krachten aan zoo'n werkje te beproeven.

Het boekje is geschreven vooral met het oog op het aardrijkskundig onderwijs in bovengenoemde Kolonie, als leiddraad voor den onderwijzer, wien dit is opgedragen. Niet alles, wat er in staat, is geschikt in de klasse, waarin het aardrijkskundig onderwijs aanvangt, onderwezen te worden; doch het heeft zijn nut in een hoogere klasse het vroeger meegedeelde te herhalen en dan uit te breiden.

Misschien vindt het boekje ook zijn weg in het Moederland, vooral nu Curaçao door de troebelen met Venezuela zoo veel besproken is geworden. Op onderwijsinrichtingen is het wellicht welkom om een beter beeld van deze vaak zoo slecht gekende Kolonie te geven."

Van duidelijke kaarten en illustraties voorzien en door *W. Versluijs* te Amsterdam keurig uitgegeven voor den geringen prijs van ƒ0.50, vertrouwen wij dat het boekske zijn weg wel zal vinden.

Van de **Vereen. tot bevordering der Katoencultuur** ontvingen wij No. 22 harer mededeelingen op dit gebied, waarin zeer belangrijke mededeelingen op dit gebied te lezen en te bestudeeren vallen. De heer R. A. de Monchy Jr., secretaris dezer zoo nuttige instelling, zegt o.m.:

Wij rekenen het tot onzen plicht op deze protectievoorstellen der Amerikaansche katoenplanters met nadruk te wijzen, wijl ze onmiskenbaar de voordeelen toonen van den verbouw der langstapelige katoen en het derhalve ook voor onze koloniën meer dan overweging verdient tot het cultiveeren dezer soorten, waar dat eenigszins mogelijk is, over te gaan.

Ook met het oog hierop achten wij thans het oogenblik gekomen om een stap verder te gaan en den Regeeringsvertegenwoordigers te verzoeken o.m. een grondig onderzoek te doen instellen naar de hoedanigheid van den bodem en het klimaat in hun gewest, opdat daaruit oordeelkundig kan worden geconcludeerd, in hoeverre en op welke wijze in elke streek afzonderlijk de cultuur van katoen is te beproeven, of, waar ze reeds ingang vond, te bestendigen en uit te breiden.

Uit den aard der zaak hebben wij ons in dit verslag in hoofdzaak moeten bepalen bij mededeelingen nopens den tegenwoordigen toestand der verschillende streken onzer koloniën, doch wanneer onze verdere pogingen zullen hebben geleid tot een aanhoudend onderzoek van Gouvernementswege in elk gewest, zooals boven bedoeld, dan zijn wij van zelf in staat, in voortdurend meerdere bijzonderheden te treden.

Ter wille der volledigheid zijn, met de mededeelingen omtrent onze koloniën, ook berichten en statistische gegevens betreffende de katoenteelt in andere landen opgenomen, terwijl verder nog is bijgevoegd eene uitgebreide lijst der door ons beoordeelde katoensoorten, welke uit onze koloniën afkomstig en op ons Bureau aanwezig zijn."

Het werkje ligt ter raadpleging Heulstraat 17.

Oost- en West-Indisch litteratuur-overzicht.

Weekblad voor Indië.

No. 25 van den loopenden jaargang bevat eenige levensbijzonderheden (met portret) van den onlangs afgetreden inspecteur van het lager onderwijs, D. C. J. Kool, en van den heer J. van Koesveld, den voorzitter van het departement Jogja van het suikersyndicaat, en voorzitter der Jogjasche landhuurdersvereeniging. Voorts een geïllustreerd artikel over de korten tijd geleden geopende tramlijn Tjikampek—Tjilamaja, en eindelijk een verzuchting van J. B., wien het ter harte gaat, dat Indië alleen goed genoeg is om er geld te verdienen, en dat jaarlijks millioenen door repatrieerenden in Holland worden verteerd aan pensioenen, kapitaalrenten, studiegelden enz., welke eigenlijk, volgens hem, in Indië thuisbehooren. De klacht is niet nieuw, gelijk men weet, doch wel meenen we de middelen, welke de schr. zich voorstelt, die tot eene verandering ten goede kunnen leiden. Zoo stelt hij voor de pensioenwet te veranderen en bijv. te bepalen, dat van een Indisch pensioen buiten N. Oost-Indië verteerd, 10% ten bate van de Indische schatkist wordt gekort, ook omdat het geld in Indië niet zooveel waarde heeft als in Holland; en, wat de particulieren betreft, vast te stellen, dat dezen bij definitief vertrek uit Indië 5% van hun vermogen aan belasting moeten opbrengen (voor eens?). Ook de particulieren zouden kunnen medewerken tot het *blijven* der Europeanen in Indië; daartoe worde een vereeniging opgericht (met medewerking van Indischen bond, Oost en West, enz.), met een periodiek verschijnend orgaan, waarin inlichtingen worden verstrekt, als bijv. hoe goedkoop het wonen te Bandoeng is (woninggidsen), welke goede onderwijsinrichtingen er zijn, welk gezond klimaat er is, verre te prefereeren boven dat van Holland, enz. Alle maatregelen, die tezamen kunnen leiden tot het doel: het kweeken van een gezeten middenstand in Indië, de kurk, waarop in Holland en in alle beschaafde landen de staathuishouding drijft.

De Gids.

Onder het opschrift: **Verandering** behandelt Mr. C. Th. van Deventer in de Nov.-afl. van *De Gids* (waarvan wij ook in dank een afdruk voor de leestafel ontvingen) de bestuurswisseling van Koloniën, en stelt daarbij o.a. de vraag: of de benoeming van den heer Idenburg tot gouverneur-generaal verantwoord mag heeten? Dat deze over eersten rangs bekwaamheden beschikkende persoonlijkheid te Buitenzorg even goed op haar plaats zal zijn als op het Plein, wordt door Mr. v. Deventer niet in twijfel getrokken. „Maar —zegt hij — de vraag rijst, of niet een hoog te houden beginsel, nauw verbonden met een der roemrijkste feiten uit het verleden der antirevolutionnairen, zich tegen deze stoelverwisseling had moeten verzetten. Was het niet juist de eenige koloniale staatsman van groote beteekenis, die de antirevolutionnairen voor Idenburg bezaten, was het niet Keuchenius, die in 1866 het land in rep en roer bracht door zijn vurig protest tegen een soortgelijke gouverneur-generaalskeuze?...... De minister Mijer ging, na — en dat was vooral, wat Keuchenius hem verweet — ernstige beloften afgelegd, gewichtige toezeggingen gedaan te hebben „aan de natie en aan Indië?" De toezeggingen, die minister Idenburg bij „zijn schoone redevoering van 10 Nov. 1908" ten opzichte van Indië deed, acht Mr. v. D. niet minder gewichtig en meent, in dit verband, dat het ongetwijfeld meer in Keuchenius' geest zou zijn geweest, indien hij, die zoo sprak, de verantwoordelijkheid voor een ernstig streven naar de verwezenlijking van deze hoopvolle toekomst niet vrijwillig aan andere handen had overgedragen. Door Idenburg's benoeming is de meest principieele grond van het indertijd over Mijer's keuze uitgesproken vonnis als in revisie verworpen en een antecedent gesteld, waarop in de toekomst minder nauwgezetten dan Idenburg zich met vrucht kunnen beroepen."

Voorts dringt Mr. v. D. er op aan, dat de minister de Waal Malefijt het ingeslagen voetspoor van den heer Idenburg zal volgen, wat betreft bijv. diens maatregelen tot voorziening in de economische behoeften van de inlandsche bevolking, want, „met een sterke meerderheid op het Binnenhof en een man als Idenburg te Buitenzorg zal de tegenwoordige minister van koloniën — hij moge op koloniaal gebied *homo novus* zijn — in dat geval méér tot stand kunnen brengen dan één zijner voorgangers. Deinst hij echter terug voor de noodzakelijke consequenties der ethische politiek, of blijkt de christelijke liefde der verbonden broederen niet sterk genoeg, om de door hem erkende zedelijke verplichting om te zetten in klinkende munt, dan staat te vreezen, dat ook — besluit Mr. v. D. — „de beginselen, levende in de partijen der rechterzijde, Insulinde niet zullen kunnen brengen, wat haar toekomt."

Amsterdammer.

In het jongste Nr. van de zgn. Groene Amsterdammer komt de heer R. M. Noto Soeroto nog eens terug op de bekende kwestie der verdediging van Java met behulp der inlanders. Het door dien heer ingenomen standpunt (in de N. R. Ct. uiteengezet), achten wij voldoende bekend, en nemen daarom alleen over zijn slotsom, luidende: Wanneer het zoover zal zijn gekomen, dat het Nederlandsch belang in Indië *metterdaad* een Javaansch belang is, dan zal het wel niet zoo dwaas als nu nog in menig oor klinken: „Java verdedigd door Nederlanders en Javanen."

De Indische Mercuur.

Inhoud van No. 45: De ziekten en de parasieten van den cacaoboom, door Dr. H. M. Quanjer. — De gouvernements gutta-percha- en caoutchouc-cultures, door A. E. J. Bruinsma. — Consumptie van suiker in Frankrijk vòòr en nà verlaging van den suikeraccijns, door H. C. Prinsen Geerligs. — Verslag van den Sumatra-Staatsspoorweg en van de Ombilinmijnen over '08. — De handelstoestand in het Verre Oosten. — Kultuurberichten. — Kleine mededeelingen, (Malaise in den importhandel te Soerabaja. — Bevloeiïngswerken in Madioen. — Gasfabriek te Makassar, enz.). — Financieële berichten en verslagen. — Personalia (Prof. Dr. M. Treub's aftreden als Directeur van het Dep. van Landbouw in Ned.-Indië).

Marineblad.

De 5e afl. van jaargang 1909—10 bevat een opstel over een torpedoboothaven te Soerabaja, door R. H. A. en voorts een kort maar belangrijk bericht over een opvaart van de Mamberamo-rivier (Noord-Nieuw-Guinea) in Juni j.l. met de „Pionier", onder commando van den luit. ter zee 1e kl. F. L. Rambonnet, aan wien het is gelukt, genoemde rivier en omgeving beduidend verder te verkennen, dan tot heden het geval was; een feit van gewicht inderdaad, omdat men sinds lang plannen koestert om te trachten het geheimzinnige Sneeuw-gebergte op Nieuw-Guinea ook van het Noorden uit te bereiken. Het is zoo goed als zeker, dat de resultaten dezer reis binnenkort in bijzonderheden zullen gepubliceerd worden, en komen wij er dan op terug.

Eigen Haard.

Het Nummer van 13 November j.l. bevat eenige afbeeldingen met bijschrift der door de Utrechtsche zendingsvereeniging, ter gelegenheid van haar 50-jarig bestaan in verschillende plaatsen gehouden (en nog te houden) Zendingstentoonstelling van voorwerpen afkomstig van haar arbeidsveld, n.l. Nieuw-Guinea, Halmaheira en Boeroe. Voorts brengt dit Nr. 't begin van een Indisch-militaire schets, getiteld „Moeielijke dagen", door J. Swiers, en eindelijk het portret van den eenige dagen geleden te Wiesbaden overleden oud-hoogleeraar aan de Indische Instelling te Delft, J. R. P. F. Gonggrijp, met korte levensbeschrijving.

Petermann's Mitteilungen.

In het Nov.-nummer der Mitteilungen wordt Franz Wilhelm Junghuhn op waardige wijze gehuldigd door Prof. Dr. A. Wichmann te Utrecht. Een fraai portret van Junghuhn ten voeten uit (voor de eerste maal gepubliceerd?) vergezelt den tekst.

Departement van den Landbouw in Suriname.

Verschenen is het verslag over het jaar 1908. Deze ruim geïllustreerde publicatie bevat heel wat wetenswaardigs, waarop dezerzijds echter uit den aard der zaak niet kan worden ingegaan, waarom volstaan wordt met het weergeven van den hoofdinhoud voor belangstellenden: I. Algemeen overzicht. II. Laboratorium-onderzoekingen op botanisch gebied. III. Id. op scheikundig gebied. IV. Werkzaamheden op de plantages ten behoeve van den grooten landbouw. V. Werkzaamheden ten behoeve van den kleinen landbouw. VI. Cultuurtuin. VII. Overzicht van den toestand der bacovecultuur.

Geneeskundig Tijdschr. voor Ned.-Indië.

Inhoud van de 5e afl. van deel XLIX: Invoer van het uitsluitend gebruik van animale vaccine op Java en Madoera. — Eenige statistische en andere gegevens, ontleend aan de civiel geneeskundige jaarverslagen en aan de rapporten omtrent besmettelijke ziekten in Ned.-Indië over het jaar 1907 (vervolg). — Bijdrage tot de kennis omtrent het voorkomen van anchylostomum duodenale in Ned.-Indië, door Dr. J. J. Kunst. — Parthenogenese der makrogameten van de Tropicaparasiet, door H. M. Neeb (met plaat). — Myzomia Rossii als overbrengster der malaria, door Dr. W. T. de Vogel. — Katjang-hidjoe en beri-beri, door Fred. H. Wuller. — Proeven met arsenicum en arsenicumpraeparaten tegen surra en piroplasmose bij groote huisdieren, door C. S. Jeronimus (Mededeelingen uit het Pathologisch Laboratorium te Medan). — Over eene op cholera gelijkende ziekte in Deli, door Dr. J. J. van Loghem (Mededeelingen als voren). — Protest. Geneesen verloskundige hulp in Ned.-Indië, door de ontbonden commissie tot voorbereiding eener reorganisatie van den burgerl. geneesk. dienst. (Men weet, dat de voorstellen dezer commissie danig door de critici, vooral in Nederland, zijn onder handen genomen; dit Protest nu is een verweer in lang geen malsche bewoordingen gesteld; het vangt bijv. als volgt aan: Weet men in de kringen der Nederlandsche geneeskundigen, dat in Indië een gestadig toenemende ontevredenheid heerscht over de zelfzuchtige wijze, waarop Indische belangen door het Nederlandsche publiek behandeld worden? Weet men, dat niet alleen Chineezen, Inlandsche intellectuels, Indo's, maar evenzeer ook de in Indië vertoevende, aan het Vaderland verknochte Nederlanders meer en meer hun ergernis te kennen geven over de bombastisch groote woorden en de armoedig kleine daden, die ons uit Holland bereiken? Enz.)

Indisch Militair Tijdschrift.

Het Oct.-Nr. bevat de navolgende bijdragen: De verrassing van Ana Galoeng op den 29 Juni 1896, door A. Kruisheer (slot). — Schermen, door van Houten. — Militaire telegrafie, door C. S. Sparry. — Eenige aanteekeningen betreffende de instructie, bekend gemaakt bij Alg. Order van het Indisch Leger dd 26 Juni 1909. No. 72. — Een belangrijke kwestie (over huwen van officieren). Borneo. Een goed gelukte overvalling, door Troupier. — Vuuroverwicht? — Over den aanval op en de verdediging van veldstellingen. — Het voorschrift, betreffende den revolver, door E. K. A. de Neve.

Eenige fragmenten

uit de toestanden in Nederland en Insulinde, beschouwd uit een Christelijk-economisch standpunt en voorgelegd aan het Nederlandsche volk, is de titel van een dezer dagen (bij M. van der Beek te 's-Gravenhage) verschenen brochure door Sociologus, die zich, blijkens de Inleiding, tot schrijven heeft gezet „uit liefde voor zijne medemenschen, dus ook voor de inboorlingen der koloniën", waarbij hij tevens — heel naïf — de hoop uitspreekt, „dat ook andere koloniseerende volken hierin een internationalen grond kunnen vinden om tot verbetering over te gaan, zoowel van de koloniën, als van het moederland in het algemeen."

Kultures op Java.

Les grandes cultures dans l'île de Java, par F. Fokkens, Résident de Madura. Illustré de 30 Photographies. Avec une préface de M. le Prof. Dr. M. Treub, directeur du Département de l'agriculture et du Jardin botanique aux Indes Orientales Néerlandaises (Leyde, E. J. Brill).

Een fraai geïllustreerd, zooeven verschenen werk in groot 4o formaat; de schrijver behandelt op zaakrijke wijze de verschillende op Java gedreven kultures, als rijst, koffie, suiker, kina, tabak, thee en indigo. De eenige opmerking, die wij ons veroorloven, is, dat de titel niet geheel juist schijnt; immers noch de heer Fokkens is resident van Madoera, noch Prof. Treub Directeur van 's Lands Plantentuin op het moment, dat het werk het licht ziet?

Vervolg opgave van bladen, tijdschriften enz., welke nieuw ter lezing zijn gelegd in de Leeszaal Heulstraat 17, Den Haag, die dagelijks, Zon- en Feestdagen uitgezonderd, geopend is van 10 uur voor- tot 6 uur nam.

De Javabode t/m 21 October '09;
De Sumatrabode t/m 22 October '09;
De Locomotief t/m 20 idem;
Het Soer. Handelsblad t/m 20 idem;
De Padanger t/m 15 idem;
De Deli-Courant t/m 9 idem;
Surin. Nieuws- en Adv. blad t/m 22 idem;
Nieuwe Surinaamsche Courant t/m 2 idem;
Pertja Timor t/m 4 idem;
Weekblad van Ned.-Indië no. 22 t/m 25;
De Banier no. 40 en 41;
Ds Stem van Indië no. 38 t/m41;
La Main d'Oeuvre dans la Colonie de Surinam par Prof. D. v. Blom;
La Quinzaine Coloniale nos. 19 en 20;
Neerlandia no. 10;
Jong Indië no. 13 t/m 15;
Deutsche Kolonial Zeitung nos. 44 en 45;
Exportblad nos. 792 t/m 795;
Javasche Courant nos. 82 en 83;
Ned.-Ind. Effectenblad no. 41;
Handelsberichten v/h Min. v. Landb. no. 39;
De Indische Mercuur no. 45.
Kort Verslag Verg. Tweede Kamer S.-G.

UITTREKSEL uit de Bepalingen betreffende de „Koloniale Bibliotheek", toebehoorende aan het Koninklijk Instituut voor de Taal-, Land- en Volkenkunde van Ned.-Indië en aan het Indisch Genootschap, gevestigd te 's Gravenhage (Van Galenstraat 14).

Art. 1 en 3. De Bibliotheek is voor de leden opengesteld elken werkdag, van tien tot vier uur.

Art. 7. De leden van beide instellingen hebben het recht, boeken een maand na de ontvangst uit de bibliotheken ter leen te verkrijgen, tegen behoorlijk bewijs van ontvangst.

Art. 8. Handschriften, gebonden of ongebonden plaatwerken, beschreven, zeldzame of eenige boeken, woordenboeken en registers worden niet uit de bibliotheken afgegeven.

Het verlof tot gebruik van handschriften buiten de bibliotheken kan in bijzondere gevallen worden verleend met bepaling van de termijn van uitleening.

Vervolgwerken, werken van genootschappen, tijdschriften en dagbladen worden niet afgegeven dan nadat zij gedurende twee maanden in de leeskamer voorhanden zijn geweest.

Art. 9. De boekwerken worden voor niet langer dan veertien dagen uitgeleend; wanneer die werken inmiddels door niemand aangevraagd zijn, kunnen zij opnieuw aan denzelfden gebruiker worden afgegeven. In geen geval mag eenig boekwerk langer dan twee maanden buiten de bibliotheken blijven.

Art. 11. Wie uit de boekerijen een werk ter leen ontvangt, verbindt zich stilzwijgend:

1o. het vrachtvrij terug te bezorgen;

2o. schadevergoeding te betalen voor verlies of bederf van het geleende;

3o. geene handschriften uit de bibliotheken in het licht te geven, 't zij geheel, 't zij uittreksels, zonder daartoe vooraf te zijn gemachtigd.

Uittreksel uit het Reglement.

Art. 2. Het doel van het Instituut is de taal-, land- en volkenkunde van 's Rijks overzeesche bezittingen en koloniën te bevorderen:

a. door het verzamelen van hetgeen daarover in druk bestaat of in handschrift te bekomen is;

b. door het uitgeven van Bijdragen en door het uitgeven of ondersteunen der uitgave van afzonderlijke Werken;

c. door het stellen van vragen ter beantwoording en door het aanmoedigen en beloonen van verdienstelijke ondernemingen;

d. door het onderhouden van betrekkingen met andere wetenschappelijke instellingen en personen in Nederland, zijne overzeesche bezittingen en koloniën in het buitenland.

Art. 3. De kosten worden bestreden uit donatiën en contributiën van de leden, en uit de bijdragen der regeering, wanneer op haar verlangen verslagen of werken door het Instituut uitgegeven worden en tegemoetkoming in de kosten daarvan wordt ingewilligd.

Art. 4. De leden worden benoemd door het Bestuur. Zij zijn onderscheiden in leden, donateurs, gewone, correspondeerende en buitenlandsche leden. Zij ontvangen een bewijs van lidmaatschap en de reglementen van het Instituut.

Ar. 5. Er kunnen op voordracht van het Bestuur door de Algemeene Vergadering Eereleden worden benoemd. Zonder bijdrage te betalen, hebben zij de rechten der gewone leden.

Art. 6. De leden-donateurs betalen minstens *f* 25; de gewone leden *f* 12 in het jaar.

Deze bijdragen worden betaald op kwitantie, in Nederland van den Penningmeester, in Oost- en West-Indië van eenen Commissaris of Gedelegeerde.

De contributie loopt van 1 Januari tot ultimo December van elk jaar. Leden, na den 30en Juni benoemd, betalen voor het jaar der benoeming de helft der contributie.

Art. 13. De Bijdragen en Werken worden bij de uitgave kosteloos aan de leden verstrekt en verder door middel van den boekhandel verkrijgbaar gesteld.

De Algemeene Vergadering is bevoegd, op voorstel des Bestuurs, te bepalen, dat een of ander der bovengenoemde werken alleen voor de leden verkrijgbaar zal zijn tegen de helft van den boekhandelprijs.

Officiëele Berichten.

Uit de Javasche Courant van 15 Oct. 1909. No. 82.

Dit Nr. bevat het Besluit tot oprichting van ambachtsscholen voor Inlanders te Batavia, Semarang en Soerabaja, benevens een daarbij behoorend „Reglement voor de ambachtsscholen voor Inlanders."

Voorts het Verslag over het in 1909 in Ned.-Indië gehouden examen voor toelating tot de Kon. Mil. Academie in Nederland (één candidaat); en als Extra Bijvoegsel in brochurevorm:

Statistieken omtrent in- en uitvoer der voornaamste handelsartikelen enz. op Java en Madoera over de maand Augustus 1909 en de vorige maanden van het jaar tezamen.

Benoemingen, enz.

Civiel Departement.

Ontslagen: op verzoek eervol de verpleegster bij het krankzinnigengesticht te Buitenzorg Mej. L. W. Coenraads.

Benoemd: tot lid van den gewestelijken raad van Rembang E. Clason en M. H. de Bruijn; tot commies bij de S.S. op Java J. Baidemann; tot tijdelijk opzichter B. O. W., Mas Soekajat, A. C. Pieters, A. Th. L. V. Smeets, Raden Mas Soetatmo, J. F. Andela, H. A. Bond, G. A. M. van der Rest, G. Ch. Reep, C. J. G. Heins, L. J. Riedé, H. N. Rade, J. E. Vodegel, W. R. de Ceuninck van Capelle, Raden Mas Darmo Soegondho en F. C. Beisser; tot wedana van Ploembon, Mas Kartabrata; van Palimanan, Mas Angkadisastra.

Werkzaam gesteld: als hulponderwijzeres te Pamekassan Mevr. E. A. E. van Tiedemann; te Soerakarta Mej. Th. L. Halkema; te Keboemen Mej. J. J. Brantz; te Soemenep Mej. C. D. Loonen; te Poerwokerto Mej. M. G. Harms; te Tjibadak Mej. G. P. G. van Vliegen; te Sawahloento Mej. E. A. J. Jas; te Koeta Radja Mej. M. E. Schoonhoven; te Garoet Mej. M. Palm; te Djombang Mej. J. Meis; te Buitenzorg Mej. J. G. E. Nieuwenhuijs; te Soerakarta Mej. G. Sanders.

Benoemd: tot 1en klerk op het ass.-residentiekantoor te Soerabaja J. O. de Bell.

Militair Departement.

Overgeplaatst: te Palembang als kwartiermeester van het garnizoen de 1e luit.-kwartiermeester F. M. Billroth.

Geplaatst: te Atjeh de kapitein-intendant L. H. Spook.

* *
*

Uit de Javasche Courant van 19 Oct. 1909. No. 83.

Benoemingen enz.

Civiel Departement.

Verleend: 2 jaar verlof naar Europa aan het lid van den R. v. J. te Semarang Mr. G. D. Willinck.

Ontslagen: op verzoek eervol de klerk te Amoentai L. Scheffer; de assistente bij het Dep. van Landbouw Mevr. A. M. Reijst—Scheffer; de commies bij den post- en tel.-dienst Mej. W. Th. Smit, thans Mevr. Margadant.

Benoemd: tot asp.-ingenieur bij de S.S. op Java W. M. C. Vermast; tot ambtenaar 4e kl. bij de in- en uitvoerrechten J. F. Ditmarsch en G. J. M. Smeets; tot advocaat en procureur bij den R. v. J. te Soerabaja Mr. Chr. J. Poortman; tot 3en commies te Soerabaja V. van der Lee; tot onderwijzer te Magelang B. Hoekstra; tot controleur in de res. Batavia J. H. Rering; in de res. Madoera J. Th. Petrus; in Pekalongan P. A. Hijnekamp.

Geplaatst: in de res. Preanger-Regentschappen de asp.-controleur R. A. M. Mooij; in de res. Bali en Lombok de id. W. J. Bosschaert.

Ingetrokken: de overplaatsing naar die res. van den asp.-contr. W. Groeneveldt.

Benoemd: tot onderwijzer 3e kl. te Sabang B. J. Holthuis; te Telokbetong M. G. Emeis; te Semarang M. Flik; te Gombong H. van der Linde.

Tijdelijk werkzaam gesteld: als onderwijzeres te Batavia Mej. E. Meijling

Militair Departement.

Verleend: wegens ziekte een jaar verlof naar Europa aan den kapitein der inf. J. Leijds.

Bevorderd: tot majoor der infanterie de kapitein R. J. A. Raedt van Oldenbarnevelt.

Benoemd: tot plaatselijk commandant te Padang de luitenant-kolonel W. H. de Lussanet de la Sablonière.

Geplaatst: te Soerabaja de kapitein der genie P. van Drimmelen.

Overgeplaatst: bij het 3e bataljon te Koeta Radja de 2e luit. L. W. van der Weide; naar Makassar de 1e luit. J. M. Badings; naar Wattan Sappeng de 1e luit. A. H. T. van Es.

INGEZONDEN.

Variété „Flora".

Gisteravond een nieuw programma, hernieuwden wij de kennismaking met mej. van der Heim, die ons reeds in het vorig seizoen zoovele aangename oogenblikken verschafte, het publiek begroette haar optreden dan ook met een luid applaus. Haar zang zoowel als haar voordracht waren dan ook uitstekend. Les Pandos gaven inderdaad sterke handacrobatische toeren te aanschouwen. Les Trois Lorrains was een zeer aardige musikale dans-scène. De Levende Tol moet men zien om te kunnen gelooven dat het geen instrument is, dat zich beweegt. De beide Bradna's met hun vliegende hoeden waren allerkoddigst. Zelden zagen wij zulke vlugge en lenige danseressen als de 4 Amaranth's. Emilia Rosé gaf met haar gedresseerde honden in haar „Antipodisch spelen" iets nieuws en verrassends te zien. Een ritje met hindernissen tot slot van het in één woord reuzenprachtprogramma. Madame Mahara, de slangenbezweerster, schonk haar gave aan liefdadige instellingen hier ter stede en wel vijftig gulden aan de Tuberculoselijders, een honderd dertig gulden voor de Israëlitische armen en twee honderd vijf en twintig gulden voor de Roomsch-Katholieke armen.

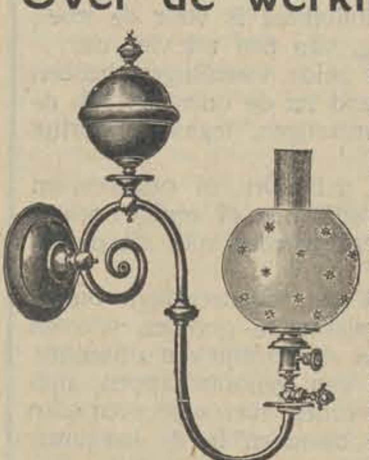
R.

Lijst van aangekomen en vertrokken Passagiers uit en naar de Indiën.

Passagierslijst van het stoomschip „Prins Maurits", gezagvoerder H. J. van der Goot, van Amsterdam naar West-Indië op den 19 November 1909.

Mej. N. J. C. Kruyt; J. C. Born, echtg. en 3 kinderen; W. A. Levy; 7 Eerw. Zusters; Mgr. J. C. Meeuwissen; Eerw. Heer P. van Esch; Eerw. Heer Beda; Eerw. Heer Romnaldus; Eerw. Heer K. ten Brink; Joh. Broekhuysen.

Over de werking van Gasoline-Lampen.

Een der voornaamste wenschen van naar de tropen terugkeerende Europeesche verlofgangers is zich te kunnen voorzien van kunstlichtbronnen, die het prachtige Europeesche kunstlicht zooveel mogelijk nabij komen. Is in Indie, tenminste op Java, het Europeesche comfort in vele opzichten verkregen, de toestand is daar nog niet zoo als hier in Holland, waar de meeste plaatsen gasfabrieken, ja zelfs velen centrales hebben, voor de levering van electrisch licht. Wel heeft men op de hoofdplaatsen electrisch licht en is men soms door nabijheid van fabrieken in staat electrisch licht te verkrijgen. De overgroote meerderheid echter moet zich des avonds behelpen met petroleum licht, dat in de meeste opzichten geen vergelijking kan doorstaan met het schitterende Europeesche gasgloeilicht. In de laatste jaren is hierin echter een verandering gekomen. De uitvinding van de GASOLINE-LAMPEN stelt ook hen, die niet in de nabijheid van gasfabrieken wonen in de gelegenheid zich van kunstlicht te voorzien, dat in lichtsterkte het Europeesch gasgloeilicht geheel nabij komt.

Wij laten hieronder een korte omschrijving volgen van de werking van deze lampen. In het algemeen bevindt zich boven aan een gasoline-lamp een koperen of bronzen reservoir, welk reservoir men op bovenstaande gravure zeer duidelijk ziet voorgesteld. Dit reservoir wordt gevuld met „gasoline", een lichte benzine. Deze gasoline wordt uit het reservoir door een pijp eerst benedenwaarts gevoerd en daarna door een kromming opwaarts. Het reservoir wordt zoo hoog mogelijk gesteld om voldoende opwaartschen druk te verkrijgen. Onmiddellijk na de opwaartsche kromming bevindt zich aan de pijp een kraan, die door meer of mindere uitschroeving den toevoer der gasoline regelt. Meestentijds wordt deze kraan opengelaten en alleen gesloten, wanneer men de bovenlamp met brander, ter schoonmaking, afneemt. Na deze kraan gepasseerd te zijn komt de gasoline in een buis, waarin zich een katoenen pit bevindt, die tweeerlei doel heeft, ten eerste om de gasoline te reinigen, ten tweede om den te sterken opwaartschen druk eenigszins te remmen. Is de gasoline ook deze buis gepasseerd, dan komt zij vervolgens weer aan een kraan, die overeenkomt met de gewone gaskraan aan onze gaslampen. Is deze open, dan verleent zij de gasoline toegang tot een reservoir, dat slechts van boven een zeer nauwe opening heeft, zoodat dus de gasoline met een fijne straal opwaarts spuit in een ander (het laatste) reservoir. Dit reservoir, benevens een daarop gesteld ijzeren staafje, is vooraf door spiritusverbranding verwarmd, zoodat de gasoline tot benzinedamp overgaat en als zoodanig, evenals in onze gasgloeilicht branders, door fijne gaatjes ontsnapt, zich met lucht vermengt en een uitstekend brandbaar gas vormt.

Een volgende keer zullen wij U een doorsnee-teekening doen aanschouwen van zulk een gasoline brander.

Gasoline lampen zijn in allerlei vormen verkrijgbaar bij de

Agentuur en Handel Maatschappij

voorheen VAN WELY en MORET.

Bazarstraat 50 's-Gravenhage. — Willemskade Soerabaya.

Bezoekt de showrooms dier Maatschappij, waar gij verschillende modellen tentoongesteld ziet, benevens een model gasolinelamp, die op een ander principe berust en die wij U een andermaal zullen beschrijven.